

הרמב"ן הק' עם ביאור מעשה חשב

נערך מתוך השיעורים בספח"ק רמב"ן,
הנמסרים מדי שבת בשבתו

פרשת כי תצא

כִּי תִבְנֶה בַּיִת חֹדֶשׁ וְעֵשִׂיתָ מַעֲקָה לְגִנְךָ וְלֹא תִשִּׂים דְּמִיִּם בְּבֵיתְךָ כִּי יִפֹּל הַנֶּגֶל מִמֶּנּוּ: (פרק כב פסוק ה)

ועשית מעקה. מלות המעקה מחודשת, או מבוארת מלל העמוד על דם רעך.^א

מעשה חשב

^א בגדר מצות עשיית מעקה, כתב רבינו באופן א' שהיא מצוה מחודשת. ובאופן ב' כתב דמצות מעקה הרי הוא בכלל 'לא תעמוד על דם רעך'. והנה לפי האופן ב', דמצות מעקה הרי הוא בכלל 'לא תעמוד על דם רעך', נתחדש כאן הגדרה חדשה בלאו של 'לא תעמוד'. דהרי הלאו של 'לא תעמוד על דם רעך', היינו כשחבירו כבר בסכנה, אז יש מצוה להצילו. אבל לא מייירי באופן שעדיין לא הגיע לכלל סכנה. ואילו כאן במצות מעקה איכא מצוה להקדים רפואה למכה.

ואפשר לומר שלכן באופן א' פירש רבינו דמצות מעקה היא מצוה מחודשת, ואינו נכנס בלאו של 'לא תעמוד', משום סברה הנ"ל, דלא תעמוד היא רק כשכבר הגיע לידי סכנה.

והנה לאופן הב', שמצות עשיית מעקה הרי הוא בכלל הלאו של 'לא תעמוד על דם רעך', לכאורה צ"ב הרי מוני המצוות מונים אותם לשתי מצוות נפרדות. וצריך לומר שהיון מהלאו של 'לא תעמוד', נתוסף בזה גם מצות עשה של 'ועשית מעקה לגנך'.

*

לֹא תַחְרֹשׁ בַּשּׁוֹר וּבַחֲמֹר יַחְדָּו: (פרק כב פסוק י)

ואמר לא תחרוש בשור ובחמור, והוא הדין לכל מיני הכלאים. והוא מלוא מבוארת מן בהמתך לא תרביע כלאים (ויקרא יט ט), שדרך כל עובד אלמחו, להביא למדו ברפת אחת וירכיב אותן.^א

מעשה חשב

^א מבואר בדברי רבינו דטעם הלאו של 'לא תחרש בשור ובחמור יחדיו' הוא משום שלא יבוא להרביעם זה על זה. שדרך כל עובד אדמתו להביאם ברפת אחת ושם ירכיבם. נמצא שהלאו של לא תחרוש בשור ובחמור יחדיו הרי הוא גדר וסיוג שלא ישל בלאו של 'בהמתך לא תרביע כלאים'. ודבר זה הוא חידוש, כי בכל מקום חכמים הוסיפו גדרים וסיוגים שלא ישל בלאו דאורייתא. אבל שיהיה לאו בתורה משום גדר וסיוג שלא ישל בלאו אחר, הרי הוא דבר חידוש.

*

(י) **כִּי-תֵצֵא מִחֲנֶה עַל אִיבֶיךָ וְנִשְׁמַרְתָּ מִכָּל דְּבַר רָע: (יא) כִּי-יְחִיָּה בְּךָ אִישׁ אֲשֶׁר לֹא יָחִיָּה טָהוֹר מִקְרָה לְיָלֵךְ וְיֵצֵא אֵל מַחֲוִיץ לְמַחְנֶה לֹא יָבֹא אֶל תּוֹךְ הַמַּחְנֶה: (יב) וְחִיָּה לְפָנָיו עָרֵב יִרְחֹץ בַּמַּיִם וּכְבֹּא הַשֶּׁמֶשׁ יָבֹא אֵל תּוֹךְ הַמַּחְנֶה: (יג) וְיָד תִּהְיֶה לְךָ מַחֲוִיץ לְמַחְנֶה וְיֵצֵאתָ שָׂמֹחַ חוּץ: (יד) וְיָתֵד תִּהְיֶה לְךָ עַל אֲזְנוֹךָ וְחִיָּה בְּשַׁבְּתֶךָ חוּץ וְחִפְרֶתָּה בָּהּ וְשַׁבְּתָה וְכִסִּיתָ אֶת צִאתָךְ: (טו) כִּי ה' אֱלֹהֶיךָ מִתְּהַלֵּךְ בְּקֶרֶב מַחְנֶיךָ לְהַצִּילֶךָ וְלָתֵת אִיבֶיךָ לְפָנֶיךָ וְחִיָּה מַחְוִיץ קָדוֹשׁ וְלֹא יֵרָאָה בְּךָ עֲרוֹת דְּבַר וְשֵׁב מֵאֲחֵרֶיךָ: (פרק כג)**

ונשמרת מכל דבר רע.^א שהטעם מקטרג בשעת הסכנה. לשון רש"י.^ב והנכון בעינינו בענין המלוא הזאת, כי הכתוב יזהיר בעת אשר החטא מלוי בו. והידוע במנהגי המחנות היואלות למלחמה, כי יאכלו כל תועבה, ויגזלו ויחמסו ולא יתבששו. אפילו בניאוף וכל נבלה. הישר בזני אדם בטבעו יתלבש אכזריות וחמה כלאת מחנה על אויביו. ועל כן הזהיר בו הכתוב ונשמרת מכל דבר רע.^ג ועל דרך הפשט היא אזהרה מכל הנאסר.^ד

ובספרי (הל קט) ונשמרת מכל דבר רע, שומע אני בטומאות וצטוהרות ובמעשרות הכתוב מדבר. הלמוד לומר ערוה, אין לי אלא ערוה, מנין לרבות עבודה גלולים וגלוי עריות ופסיעות דמים וקללת השם. הלמוד לומר ונשמרת מכל דבר רע. או יכול בטומאות וצטוהרות ובמעשרות הכתוב מדבר, הלמוד לומר ערוה, מה ערוה מיוחדת, מעשה שגלו עליו כנענים ומסלק את השכינה, אף כל מעשה שגלו עליו כנענים ומסלק את השכינה, כשהוא אומר "דבר" אף על לשון הרע. וגם זה מן הטעם שפירשנו, כי מלבד האזהרות שצאו באלה העבירות החמורות, יוסף לאו במחנה שנשמר בו מכל אלו העבירות, שלא הסתלק השכינה מישראל אשר שם, כאשר אמר 'כי ה' אלקיך מתהלך בקרב מחנך', והנה העושה העבירות הגדולות במחנה, כאותם שכתוב בהם (וימיהו ז ב) שמו שקוליהם בבית אשר נקרא שמו עליו לטמאו'. ועוד, שלא יגברו עלינו האויבים

אם נעשה כמעשים הגורמים להם שיגלו מפנינו, וזהו ולתת אויביך לפניך (ס). והוסיפו בו לשון הרע^א, כדי שלא ירבו ביניהם מחלוקת ויכו ביניהם מכה רבה מאד יותר מן האויבים^ב.

ועל דרך הפשט^ג, הזהיר בבעל המקרה ללאת מן כל המחנה מפני הטעם הנזכר, שהשם יתברך מתהלך עמנו להושיענו והמחנה קדוש. ושיהיה לבנו מתכוין להקב"ה ונוחיל לישועתו ולא נסמוך בזרוע בשר. וכן הטעם בכסוי^ד האורה, כי המחנה כולו כמקדש ה'. וממנו נלמוד למקום התפלה, שנרחיק מן האורה ארבע אמות ולכל מראה עינים. אבל רבותינו ז"ל ידקשו^ה, וילא אל מחוץ למחנה, ולא יבא אל תוך המחנה, במחנה לוייה ומחנה שכינה, כאשר יהיה הארון עמהם, וגם כסוי האורה לדעתם במקום אשר יזכירו השם להתפלל או לקרא קריאת שמע. א"כ גם זו אזהרה כפל אותה במחנה, שלא יהא הכל הפקר כמחנות הגוים. וגם אלו מלות מבוחרות (במדבר ה פסוק ג). וטעם כסוי האורה^ו, שאין האורה כטומאה שהטמא את מקומה ושתהיה בוקעת ועולה, אבל אסור לראותה בעת התפלה ובהיות הלך דבוק בשם הנכבד יתברך, מפני שהדברים הנמאסים יולידו גנאי בנפש וישבשו כוונת הלב הטהור, וכאשר נעלמה מעין רואה אין רע.

מעשה חשב

^א התורה מצווה כשבני ישראל יוצאים למלחמה, ונשמרת מכל דבר רע, והנה לכאורה צ"ב ב' דברים. א. דלא מבואר בכתוב מאיזה דבר רע יש להשמר מזה. ב. למה דווקא בשעת יציאת מלחמה יש להזהר בזה ביותר.

^ב רש"י מפרש הטעם למה דווקא בשעת יציאת מלחמה יש להזהר בזה ביותר, משום שהשטן מקטרג בשעת הסכנה.

^ג רבינו מבאר באופן אחר מפירוש רש"י, ואפ"ל הטעם משום שלפירוש רש"י עדיין אינו מבואר בקרא מאיזה איסור יש להתרחק.

^ד רבינו מבאר כוונת הכתוב ונשמרת מכל דבר רע, היינו שישמרו מכל הדברים הרעים ששאר האומות נוהגים בהן בשעת מלחמה. ולפי"ז שפיר מבואר מאיזה איסורים הכתוב מדבר. וכן הטעם שהזהיר כאן ביותר, מפני שדבר הכתוב בהוזה. ובשעת מלחמה הם מצויים ביותר.

^ה ע"ד הפשט מבאר רבינו שכוונת הכתוב שיש להזהר מ'כל' העבירות שבתורה. וזה אפ"ל גם לפירוש רש"י.

^ו הספרי מפרש ונשמרת מכל דבר רע, היינו מעבירות החמורות שבשבילם גלו הכנעניים, ומסלק את השכינה, והם גילוי עריות שפיכות דמים וקללת השם. ולפי"ז שפיר מבואר מאיזה עבירות כוונת הכתוב שיש להשמר. והטעם שהזהיר הכתוב כאן ביותר, כתב הרמב"ן משום דבשעת מלחמה מקילים בזה ביותר. לכן יש להזהר בזה ביותר שלא תסתלק השכינה מישראל.

^ז רבינו מוסיף עוד טעם על פי הספרי למה הזהיר הכתוב ביותר בשעת יציאת מלחמה, דכיון שבשביל עבירות אלו הכנעניים גלו, א"כ אם ח"ו בני ישראל יכשלו בזה, לא ינצחו במלחמה.

^ח ולכאורה בשביל הטא של 'לשון הרע' לא גלו הכנעניים, ולא מסתלק השכינה בשביל זה. א"כ למה הוסיפו בספרי גם לשון הרע.

^ט פירוש, מכיון שהאחדות הוא נצרך ביותר בשעת מלחמה, כיון שאם יהיו מחלוקת יכו ביניהם מכה רבה יותר מן האויבים.

^י רבינו מפרש ע"ד הפשט, כוונת הכתוב (שם פסוק יא) ויצא אל מחוץ למחנה, הנכתב אצל מי שהיה טמא מקרה לילה, שצריך לצאת מכל ג' מחנות. וכן כוונת הפסוק (פסוק יג) ויצאת שמה הוי' הנכתב כשצריך להפנות נקביו, היינו שצריך לצאת מכל השלש מחנות. אע"פ שמעיקר הדין בעל קרי מותר להיות במחנה ישראל, מ"מ מכיון שהשם יתברך מתהלך עמנו להושיענו והמחנה קדוש, לכן הוצרך לצאת גם ממחנה ישראל.

^{יא} כוונת רבינו, וכן הטעם 'בכיסוי' הצואה, שהרי לכאורה צ"ב למה צריך עוד לכסותה, הרי הוא כבר נמצא מחוץ לג' מחנות, ע"ז כתב רבינו טעם 'כיסוי הצואה', כי המחנה כולו כמקדש ה'. ואפ"ל כוונתו דאם לא יכסה את נקביו יתכן שיתלכלך בצואה, ויכנס כשהוא מלוכלך בצואה בתוך הג' מחנות, וזה כבר אסורה, כיון שהשכינה שורה שם.

^{יב} אבל לפי חז"ל הטמא במקרה לילה, יוצא רק ממחנה שכינה ולויה, ולומדים דבר זה, מדכתיב ב' פעמים מחוץ למחנה, היינו מחוץ לב' מחנות, אבל ממחנה ישראל אינו צריך לצאת. והטעם, משום שרק במקום שנמצא הארון שם אסור להיות. ולפי"ז כיסוי הצואה לפי חז"ל נמי רק ממחנה שכינה ולויה, אבל במחנה ישראל, מותר לפנות שם, וכן אינו צריך לכסותה.

^{יג} פירוש, לפי חז"ל ש'כיסוי צואה' הוא במחנה ישראל, ע"ז הוקשה למה סגי ע"י כיסוי הצואה, ולא צריך להוציאה לגמרי, ע"ז מפרש שאין הצואה כטומאה שתהיה בוקעת ועולה, ולכן סגי בכיסוי לבד.